
In welke mate verklaren zoekstrategieën die jongeren hanteren verschillen inzake vroege arbeidsmarktuitkomsten?

Van Trier, W., & Verhaest, D. (2016). *To What Extent Do Search Strategies Add To Differences In Early Labour Market Outcomes?* (Research paper SSL 2014.23/4.2). Leuven: Steunpunt Studie- en Schoolloopbanen.

Het belang van een succesvolle transitie van school naar werk is voldoende gedocumenteerd. Naast het onmiddellijke negatieve effect op het welzijn van jongeren riskeert een slechte start van de arbeidsloopbaan permanente kwetsuren te veroorzaken. Kwetsuren die resulteren in een hoger risico op werkloosheid, lagere lonen en een lagere kwaliteit van jobs op een later punt in de carrière (Kletzer & Fairlie, 2003; Gregg & Tominey, 2005; Luijckx & Wolbers, 2009; Cockx & Picchio, 2013; Ghirelli, 2015). Vandaar het belang om te begrijpen welke jongeren om welke redenen een meer succesvolle transitie doormaken dan anderen, en om te analyseren welke mechanismen jongeren in het begin van hun arbeidsloopbaan in verschillende soorten jobs sorteren.

dezelfde persoon (kort) na intrede te verklaren. Globaal genomen stelt men daarbij vast dat de transitie minder succesvol is voor jongeren met lagere onderwijsniveaus, voor jongeren met een niet-westerse afkomst en voor jongeren uit lagere sociale klassen (Rees, 1986; Ryan, 2001). Hoewel deze vaststellingen suggereren dat een breed gamma van mechanismen een rol speelt, zoals verschillen in menselijk of sociaal kapitaal en discriminatie, is er weinig geweten over wat er gebeurt in de ruimte tussen het verlaten van het onderwijs en de start van de eerste job. De periode van de overgang zelf is nog altijd in grote mate een black box.

Zoals opgemerkt door Kerckhoff (2001), baseert het gros van de literatuur rond de overgang van school naar werk zich op een conceptueel kader dat gebaseerd is op de zogeheten 'origins/destinations' metafoer. Men focust op de rol van individuele karakteristieken (zoals gender, etnische en sociale afkomst en onderwijsniveau) die iemand kenmerken bij het verlaten van het onderwijs om de karakteristieken van de arbeidsmarktpositie van

Dit artikel poogt om meer licht te werpen op wat er gebeurt tussen het ogenblik waarop jongeren het onderwijs (voor de eerste keer) verlaten en het ogenblik waarop ze hun eerste baan starten. Een belangrijke aanleiding om iets meer aandacht te geven aan wat er in deze tussenliggende periode plaatsvindt, is het bestaan van een brede algemene literatuur over de effectiviteit van de verschillende zoekkanalen en verschillen in zoekgedrag. Hoewel de

evidentie over welke strategieën het meest effectief zijn niet eenduidig is, vinden de meeste studies over zoekstrategieën dat deze strategieën wel degelijk (minstens gedeeltelijk) van belang zijn voor het verklaren van arbeidsmarktsucces van volwassen werkzoekenden (Addison & Portugal, 2002; Thomsen & Wittich, 2010). Vandaar dat wij in deze bijdrage onderzoeken of en in welke mate toegang tot en gebruik van verschillende zoekstrategieën al dan niet bijdraagt tot ongelijkheden in het succes waarmee jongeren de overgang naar de arbeidsmarkt maken. Drie vragen staan daarbij centraal: in welke mate gebruiken jongeren met verschillende karakteristieken verschillende zoekstrategieën, in welke mate vinden jongeren met verschillende karakteristieken hun eerste job via verschillende zoekkanalen en in welke mate zijn verschillen in arbeidsmarkttuitkomsten kort na de transitie toe te schrijven aan verschillen in de gebruikte zoekstrategieën en vindkanalen.

Welke gegevens vormen de basis van de analyse?

Voor de analyses maken we gebruik van de SONAR-gegevensbank, die gegevens bevat over 9000 Vlaamse jongeren die de arbeidsmarkt hebben betreden gedurende de periode 1994-2004. De gebruikte vragenlijst laat toe om een onderscheid te maken tussen de gebruikte zoekkanalen en het kanaal waarmee ze hun eerste baan hebben gevonden. Zowel voor het zoek- als het vindkanaal werd in de vragenlijst een brede lijst van mogelijkheden opgenomen. Voor de analyse werd deze lijst gereduceerd tot zes zoekkanalen en acht vindkanalen. Sommige van deze kanalen hebben tot hertoe weinig aandacht gekregen in de literatuur over de resultaten van zoekgedrag.

De SONAR-gegevensbank bevat ook gegevens over andere aspecten van zoekgedrag, zoals de neiging om jobs aan te nemen, de intensiteit van het zoekgedrag, het beginpunt van de zoekactiviteit en de mate waarin men tijdens de schoolloopbaan informatie over de arbeidsmarkt kreeg. Deze bijkomende informatie laat toe om enkele indicatoren van dergelijke gedragskarakteristieken in de analyse op te nemen en zo een bredere kijk op de verschillen in zoekstrategieën te krijgen. In studies die zich exclusief richten op de zoek- en vindkanalen zelf ontbreken deze karakteristieken veelal.

Voor wat betreft het beoordelen van het succes van de overgang van school naar werk gebruiken we naast de snelheid waarmee een jongere zijn of haar eerste baan vindt (gemeten als het aantal maanden tussen het verlaten van het onderwijs en de start van de eerste baan) ook indicatoren voor de kwaliteit van de job (de duur van de eerste job, de status van de job en de arbeidstevredenheid) en indicatoren voor de mate van overeenstemming tussen de opleiding en de eerste baan.

Globale resultaten

In overeenstemming met de internationale literatuur blijkt uit onze analyses dat de manier waarop jongeren de overgang van school naar werk doormaken ook in Vlaanderen leidt tot substantiële ongelijkheden in arbeidsmarkttuitkomsten. Globaal genomen vinden we dat mannen, jongeren met een westerse achtergrond, hogeropgeleiden, jongeren met betere studieresultaten en schoolverlaters met werkervaring via stages of leertijd de overgang naar de arbeidsmarkt met meer succes maken dan hun tegenpolen.¹ Zij vinden niet alleen sneller een eerste baan, deze baan is veelal ook van een hogere kwaliteit, want van langere duur, van hogere sociale status of gepaard gaand met meer arbeidstevredenheid. Bovendien vinden we dat mannelijke schoolverlaters, jongeren met betere studieresultaten en jongeren met werkervaring minder risico lopen op een mismatch tussen hun opleiding en de inhoud van hun job. Conform aan de literatuur vinden we minder eenduidige resultaten voor de invloed van sociale achtergrond en sociaal kapitaal. Zo vinden we geen verband tussen sociale achtergrond en de duur van de overgangperiode naar de eerste baan, maar we vinden wel dat schoolverlaters met hoger opgeleide ouders relatief meer terecht komen in jobs met een hogere socio-economische status.

Welke zoekkanalen zijn efficiënt?

In welke mate zijn deze verschillen in arbeidsmarkttuitkomsten nu toe te schrijven aan verschillen in zoekstrategieën van jongeren met verschillende karakteristieken? Een eerste belangrijke vaststelling is dat hoe men naar een eerste baan zoekt en hoe men die vindt inderdaad van belang is voor een succesrijke overgang naar de arbeidsmarkt. Een

eerste eenvoudige indicatie hiervan is het verschil tussen het zoeken en het vinden via een kanaal.

Zoals blijkt uit tabel 1 geven de jongeren uit onze steekproef aan vooral naar hun eerste baan gezocht te hebben via de VDAB (57%), spontane sollicitaties (55%) en krantenadvertenties (54%). Daarna volgen persoonlijke relaties (42%) en uitzendkantoren (38%). Slechts 13% van de jongeren geeft aan gezocht te hebben via de school of onderwijsinstelling. Veertig procent zegt een andere methode gebruikt te hebben. De meeste jongeren gebruiken meer dan één zoekkanaal. Het gemiddelde aantal opgegeven zoekkanalen is 3. Maar niet alle zoekkanalen zijn even effectief. Van de jongeren die zochten via uitzendkantoren vindt 33% een eerste baan via dat kanaal. Hetzelfde geldt voor wie zoekt via persoonlijke relaties. Van wie zocht via school vindt 21% een baan via dat kanaal. In het geval van spontane sollicitaties gaat het om 23%, bij krantenadvertenties om 15% en bij de VDAB om 12%. Men moet uiteraard voorzichtig zijn met een dergelijke effectiviteitsmaatstaf: hij houdt bijvoorbeeld geen rekening met de invloed van eventuele verschillen in aanwervingspraktijken in verschillende segmenten van de arbeidsmarkt. Maar deze gegevens ondersteunen in ieder geval de idee dat de verschillende manieren waarop jongeren gebruik maken van wat hen ter beschikking staat bij het zoeken naar een eerste baan een zekere 'structurende capaciteit' (Kerckhoff, 2001) heeft, naast en boven

hun onderwijskarakteristieken, sociale achtergrond en andere persoonlijke karakteristieken.

Welke invloed heeft het zoekgedrag zelf?

Twee meer specifieke vaststellingen hebben betrekking op aspecten van het zoekgedrag zelf. Om te beginnen vindt wie minder kieskeurig is, of anders gezegd meer geneigd om om het even welke job aan te nemen, sneller een eerste baan. Twee zaken vallen hierbij echter op. Ten eerste, terwijl geringere kieskeurigheid een positief effect heeft op het vinden van een eerste baan via de meeste zoekkanalen, is dit niet het geval voor het vinden van een eerste baan via de VDAB. Dit suggereert dat dit kanaal een specifieke rol speelt in de koppeling van vraag en aanbod op de arbeidsmarkt. Omwille van de relatie met het uitkeringssysteem en vormen van actief arbeidsmarktbeleid heeft dit kanaal wellicht een meer 'dwingend' karakter dan de andere kanalen, waardoor het meer in staat is om eerder terughoudende jongeren te 'overtuigen' een baan aan te nemen. Ten tweede krijgen minder kieskeurige jongeren wel sneller toegang tot de arbeidsmarkt, maar ondervinden zij geen voordeel inzake de kwaliteit van de job. Integendeel, minder kieskeurig zijn heeft een negatieve invloed op de socio-economische status. Deze vaststelling bevestigt resultaten uit de internationale literatuur,

Tabel 1.

Zoekkanalen en hun succes (beschrijvende gegevens) (n = 5163)

	Gebruikte zoekmethode	Succesvolle zoekmethode *	Succesvolle zoekmethode bij gebruik van deze specifieke zoekmethode
Publieke arbeidsbemiddeling	0,573	0,073	0,119
Uitzendkantoor	0,377	0,136	0,332
Advertenties	0,543	0,088	0,148
Persoonlijke relaties	0,419	0,206	0,334
Directe aanpak	0,546	0,150	0,230
School	0,131	0,061	0,215
Vorige werkgever	-	0,081	-
Gecontacteerd door werkgever	-	0,090	-
Andere	0,396	0,075	0,100
Gemiddeld aantal gebruikte zoekkanalen = 2,98			

Noot: * 3,9% van de steekproef vond geen baan voor de laatste survey waaraan men deelnam.

die suggereren dat er een afweging bestaat tussen snelle integratie op de arbeidsmarkt en kwaliteit van de eerste baan.

Een tweede conclusie is dat jongeren die op school meer informatie hebben gekregen over de arbeidsmarkt, het substantieel beter doen: zij gebruiken meer zoekkanalen en vinden ook sneller een eerste baan. Dit effect verschilt weliswaar aanzienlijk wanneer we kijken naar de specifieke kanalen waarlangs jongeren hun eerste baan vinden. Zo heeft meer informatie krijgen tijdens de schoolloopbaan geen significant effect op de snelheid waarmee iemand een eerste job vindt via de VDAB of via een uitzendkantoor.

Een opvallende vaststelling met betrekking tot de relatie tussen het kanaal waarlangs men de eerste baan vindt en de kwaliteit van de job betreft jongeren die hun eerste baan vinden via uitzendkantoren. Dat zij deze eerste job sneller verlaten dan jobs gevonden via andere kanalen is uiteraard niet verrassend. Jobs die men vindt via uitzendkantoren zijn immers per definitie tijdelijk en meestal van korte duur. Niettemin valt op dat deze jobs ook minder scoren op de twee andere indicatoren van jobkwaliteit: ze hebben een lagere socio-economische status en ze leveren minder arbeidstevredenheid op dan jobs gevonden via om het even welk ander kanaal. Twee belangrijke opmerkingen volgen hieruit. Ten eerste, de belangrijkste vraag in dit verband is wellicht wat er gebeurt met deze jongeren nadat ze hun eerste (tijdelijke) baan hebben verlaten. Hoe verloopt hun verdere arbeidsloopbaan? Ten tweede, en hiermee verband houdend, wat is de status van eerste jobs die gevonden worden via uitzendkantoren? Gaat het om jobs die men aanvaardt uit noodzaak of om jobs die men in feite beschouwt als een verdergezette zoekperiode? Onderzoek over dit punt lijkt aangewezen.

Gegeven het mogelijke verband tussen alternatieve zoekstrategieën en arbeidsmarkttuitkomsten, is de vaststelling dat jongeren met verschillende karakteristieken ook verschillende strategieën hanteren van belang. We vinden bijvoorbeeld dat hoger opgeleide jongeren kieskeuriger en minder geneigd zijn om het even welke baan aan te nemen. Verder stellen we intensiever zoekgedrag vast bij vrouwelijke schoolverlaters, jongeren met een westerse achtergrond, hogeropgeleiden en schoolverlaters

die geen achterstand oplopen. We vinden ook verschillen inzake het gebruikte zoekkanaal. Hogeropgeleiden zoeken meer via spontane sollicitaties en de school, terwijl jongeren met minder goede schoolresultaten meer via uitzendkantoren lijken te zoeken. Ten slotte vinden we ook substantiële verschillen in de kans op het vinden van een eerste job bij het bekijken van de verschillende kanalen. Jongeren met een niet-westerse achtergrond vinden hun baan relatief sneller via de school. Weinig verrassend is dit ook het geval voor jongeren die werkervaring hebben opgedaan op school. Bovendien vinden jongeren uit deze laatste groep ook sneller een baan via vroegere werkgevers of spontane sollicitaties.

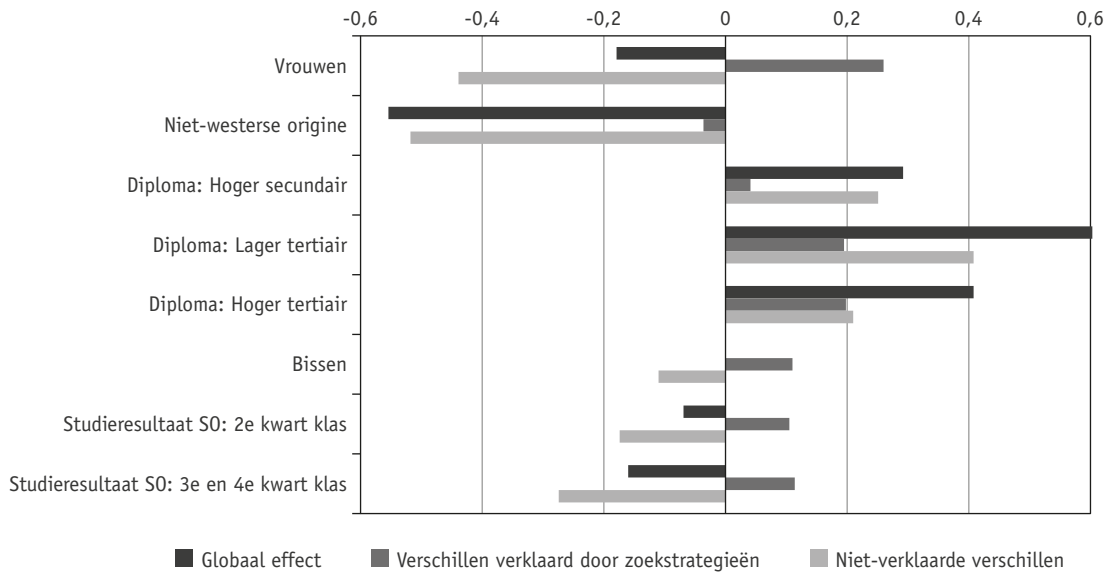
Maar zoekstrategieën verklaren niet alles

Globaal genomen betekenen deze resultaten dus dat verschillen in zoekstrategie inderdaad bijdragen tot ongelijkheden in arbeidsmarkttuitkomsten. Dit komt onder meer tot uiting in figuur 1, die enkele schattingsresultaten weergeeft voor de snelheid waarmee jongeren met verschillende karakteristieken hun eerste baan vinden. Deze schattingen zijn gebaseerd op een zogenaamd *Cox Proportional Hazard duurmodel*, waarbij de geschatte coëfficiënten weergeven met hoeveel de logaritme van de maandelijkse instroomkans van de veronderstelde categorie verschilt ten opzichte van de referentie-categorie.² Het totale geschatte effect van de weergegeven individuele karakteristieken splitsen we hierbij telkens op in een gedeelte dat kan worden toegeschreven aan verschillen in zoekstrategieën en een gedeelte dat onverklaard blijft.

Onze resultaten suggereren bijvoorbeeld dat vrouwelijke schoolverlaters hun eerste baan nog minder snel zouden hebben gevonden indien ze dezelfde zoekstrategie zouden hebben gehanteerd als hun mannelijke tegenhangers en ze hun 'handicap' niet gedeeltelijk zouden hebben gecompenseerd door intensiever te zoeken. Iets gelijkaardigs vinden we voor wie minder goede studieresultaten kan voorleggen. Zij lijken hun minder goede arbeidskansen – in termen van de snelheid waarmee zij een job vinden en het risico op een mismatch – gedeeltelijk te compenseren door intensiever te zoeken, al doen ze dit vooral via kanalen die meer frequent

Figuur 1.

Effect van individuele karakteristieken op de logaritme van de maandelijkse instroomkans in de eerste baan

Noten: De referentiecategorieën zijn mannen (vrouwen), westerse origine (niet-westerse origine), een diploma lager dan hoger secundair (hoger secundair, lager tertiair, hoger tertiair), geen bisjaren (bissen) en een studieresultaat in het SO in het eerste kwart van de klas (2e kwart, 3e en 4e kwart).

De effecten zijn geschat op basis van een Cox Proportional Hazard duurmodel. Het globale effect is het effect na controle voor andere waargenomen karakteristieken, maar zonder controle voor verschillen in zoekstrategieën. Het niet-verklaarde effect is het effect na controle voor andere waargenomen karakteristieken én controle voor verschillen in zoekstrategieën. De zoekgerelateerde variabelen die verschillen in zoekstrategieën meten zijn het aantal gebruikte zoekkanalen, of de schoolverlater wel of niet gestart is met zoeken vóór het verlaten van het onderwijs, de neiging om jobs te accepteren, en de mate waarin men tijdens de schoolloopbaan informatie over de arbeidsmarkt kreeg.

leiden tot mismatches. Omgekeerd lijken hogeropgeleiden mismatches te vermijden, doordat ze toegang hebben tot kanalen die minder frequent resulteren in mismatches. Ten slotte lijken zoekstrategieën tenminste gedeeltelijk een verklaring te bieden voor verschillen in arbeidsmarktuitkomsten tussen wie wel en wie geen werkervaring via stages verwerf. Hoewel onze resultaten suggereren dat wie wel in dit geval is, zelfs sneller een baan zou hebben gevonden indien ze (nog) intenser zochten, vinden we ook dat de kwaliteit van hun eerste baan minder goed zou zijn geweest indien ze geen toegang zouden hebben gehad tot in dat opzicht ‘succesvolle’ kanalen, zoals de school of spontane sollicitaties.

De bovenstaande vaststellingen zijn interessant en belangrijk. Maar tegelijk is ook duidelijk dat de ongelijkheden in arbeidsmarktuitkomsten waarmee

jongeren bij de overgang van school naar werk worden geconfronteerd zeker niet volledig en wellicht ook niet voor het grootste deel verklaard kunnen worden door verschillen in zoekstrategieën. Een goed voorbeeld betreft de schoolverlaters met een niet-westerse achtergrond. Zij zijn slechter af zowel inzake de snelheid waarmee ze hun eerste job vinden als inzake de kwaliteit van hun eerste job, en dit blijft ook na controle voor de verschillen in zoekstrategie het geval (zie figuur 1). Een ander voorbeeld betreft de al dikwijls vastgestelde relatie tussen onderwijsniveau en arbeidsmarktuitkomsten. Al bij al suggereert dit dat verschillen in zoekgedrag en zoekstrategie bij de overgang van school naar werk belangrijker zijn voor het verklaren van ongelijkheid binnen groepen dan voor het verklaren van verschillen tussen groepen. Voor het verklaren van dit laatste en grootste deel van de ongelijkheden lijken andere mechanismen, zoals

menselijk kapitaal, signalen of discriminatie, beter geschikt. Zelfs als, zoals hierboven aangegeven, jongeren tijdens de onderwijsloopbaan beter informeren over de arbeidsmarkt en zorgen voor meer begeleiding bij de intrede op de arbeidsmarkt nuttig zijn om hun arbeidskansen te verbeteren, dan nog lijken andere structurele beleidsingrepen in het domein van onderwijs en arbeidsmarkt nodig om ongelijkheid in arbeidsuitkomsten tussen groepen te weg te werken.

Besluit

Het is ook evident dat meer onderzoek nodig is om tot meer definitieve conclusies te komen over de manier waarop zoekstrategieën van belang zijn bij het verklaren van arbeidsmarktuitskomsten. Internationaal onderzoek op dit vlak is uitermate schaars, in het bijzonder waar het de specifieke groep van schoolverlaters betreft. Voor wat onze eigen analyses betreft, is het duidelijk dat onze gegevens de nodige beperkingen kennen. De SONAR-gegevensbank bevat bijvoorbeeld geen gegevens over de volgorde waarin jongeren verschillende zoekkanalen gebruiken. We weten ook niet of hun eerste baan ook de eerste baan is die hen werd aangeboden, of dat ze voor deze eerste baan andere banen hebben afgewezen. Daarnaast is het ook zo dat de variabelen die wij gebruiken om sociaal kapitaal te indiceren slechts een erg beperkt deel capteren van de vele dimensies die men in de internationale literatuur vindt opgesomd. Tot slot zou onderzoek dat gebruik maakt van meer geavanceerde economische technieken welkom zijn om meer duidelijkheid te brengen in de causale relaties van verbanden die in onze en andere analyses empirisch werden vastgesteld.

Walter Van Trier
Universiteit Gent, Faculteit Economie en
Bedrijfswetenschappen, Vakgroep Sociale Economie

Dieter Verhaest
KU Leuven, Faculteit Economie en
Bedrijfswetenschappen, Campus Brussel,
Onderzoeksgroep ECON en LEER

Noten

1. Dit zijn resultaten na controle voor andere kenmerken en voor schoolverlaters die instroomden gedurende de periode 1994-2004. Recente gegevens op basis van de schoolverlaters VDAB (2015) tonen aan dat vrouwelijke schoolverlaters tegenwoordig gemiddeld beter scoren dan mannen. Daar waar in 2015 13,8% van de mannen een jaar na het verlaten van het onderwijs zonder job zat, was dit voor de vrouwen slechts 9,7%. Factoren die deze verandering kunnen verklaren, zijn onder meer een relatieve toename van het belang van de dienstensector en de relatieve toename in scholarisatie onder vrouwen (waar in deze globale VDAB-cijfers niet voor gecontroleerd is).
2. De geschatte effecten kunnen bij voldoende kleine waarden geïnterpreteerd worden als procentuele effecten. Een coëfficiënt van 0,10 voor een bepaalde karakteristiek betekent bijvoorbeeld dat de maandelijkse uitstroomkans ongeveer 10% (bijvoorbeeld 22% i.p.v. 20%) hoger is voor een individu met deze karakteristiek dan voor een individu uit de referentiecategorie.

Bibliografie

- Addison, J., & Portugal, P. (2002). Job search methods and outcomes. *Oxford Economic Papers*, 54, 505-533.
- Cockx, B., & Picchio, M. (2013). Scarring effects of remaining unemployed for long-term unemployed school-leavers. *Journal of the Royal Statistical Society: Series A*, 176, 951-980.
- Ghirelli, C. (2015). Scars of early non-employment for low educated youth: evidence and policy lessons from Belgium. *IZA Journal of European Labor Studies*, 4.
- Gregg, P., & Tominey, E. (2005). The wage scar from male youth unemployment. *Labour Economics*, 12, 487-509.
- Kerckhoff, A. (2001). Education and Social Stratification Processes in Comparative Perspectives. *Sociology of Education*, 74, 3-18.
- Luijckx, R., & Wolbers, M. (2009). The effects of non-employment in early work-life on subsequent employment chances of individuals in the Netherlands. *European Sociological Review*, 25, 647-660.
- Rees, A. (1986). An essay on youth joblessness. *Journal of Economic Literature*, 24, 613-628.
- Ryan, P. (2001). The School-to-Work Transition: A Cross-National Perspective. *Journal of Economic Literature*, 39, 34-92.
- Thomsen, S., & Wittich, M. (2010). Which One to Choose? Evidence on the Choice and Success of Job Search Methods. *Schmollers Jahrbuch*, 130, 445-483.
- VDAB. (2015). Werkzoekende schoolverlaters in Vlaanderen - editie 2015. Brussel: VDAB Studiedienst.